

Володимир Валентинович Остапенко,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ORCID 0009-0006-5727-2068
e-mail: vladimir.v.ostapenko@gmail.com

ПЗВО «Східноєвропейський університет імені Пауфа Аблязова», м. Черкаси

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Вступ. Сучасні трансформаційні процеси у світовій та національній економіці, зумовлені цифровізацією, технологічними зрушеннями, глобалізаційними викликами та посиленням міжрегіональної конкуренції, суттєво змінюють підходи до просторового розвитку територій. В умовах децентралізації управління та зростання ролі регіонів у забезпеченні економічного зростання особливого значення набуває формування науково обґрунтованих підходів до економічного прогнозування, здатних враховувати специфіку просторової диференціації ресурсів, потенціалів і конкурентних переваг.

Традиційні методи економічного прогнозування, що ґрунтуються переважно на екстраполяції статистичних тенденцій, не завжди забезпечують адекватне відображення складних структурних змін, інноваційних процесів та інституційних трансформацій, які визначають довгострокову динаміку розвитку територій. З огляду на це виникає потреба у формуванні комплексної концепції економічного прогнозування просторового планування, яка б інтегрувала стратегічний, інноваційний та територіальний виміри розвитку.

У цьому контексті особливої актуальності набуває застосування засад смарт-спеціалізації як сучасної парадигми регіональної політики, орієнтованої на ідентифікацію унікальних конкурентних переваг територій, підтримку інноваційних екосистем та концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку. Поєднання принципів смарт-спеціалізації з удосконаленими інструментами економічного прогнозування створює передумови для підвищення результативності просторового планування та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад.

Отже, формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації є важливим науковим і прикладним завданням, спрямованим на підвищення обґрунтованості стратегічних рішень, оптимізацію використання ресурсного потенціалу та забезпечення сталого й збалансованого територіального розвитку.

Постановка проблеми. Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується посиленням глобальної конкуренції, прискоренням технологічних змін, зростанням ролі інновацій та поглибленням просторової диференціації розвитку територій. В умовах децентралізації управління та розширення повноважень регіонів і територіальних громад особливої ваги набуває якість стратегічних рішень,

що визначають довгострокові напрями економічного зростання та просторової трансформації.

Попри наявність значного наукового доробку у сфері економічного прогнозування та просторового планування, існуючі підходи часто залишаються фрагментарними та недостатньо інтегрованими. Традиційні моделі прогнозування здебільшого орієнтовані на екстраполяцію минулих тенденцій і не враховують повною мірою інноваційний характер сучасного розвитку, структурні зміни та зміну конкурентних позицій територій. Водночас документи просторового планування нерідко формуються без належного врахування довгострокових економічних прогнозів, що знижує їхню результативність і адаптивність до зовнішніх викликів.

Додатковою актуальності набуває проблема узгодження економічного прогнозування з принципами смарт-спеціалізації, які передбачають концентрацію ресурсів на унікальних конкурентних перевагах територій та підтримку інноваційних екосистем. Відсутність цілісної концепції, що інтегрувала б економічне прогнозування, просторове планування та механізми смарт-спеціалізації, ускладнює формування ефективних стратегій розвитку та обмежує можливості структурної модернізації регіональної економіки.

Таким чином, наукова проблема полягає у необхідності розроблення комплексної концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації, яка б забезпечила узгодженість стратегічних цілей, інноваційних пріоритетів і територіальних особливостей розвитку, підвищила обґрунтованість управлінських рішень і сприяла формуванню довгострокової конкурентоспроможності регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про активну увагу дослідників до проблем прогнозування, просторового планування та смарт-спеціалізації як окремих, так і взаємопов'язаних аспектів розвитку територій. У зарубіжних та вітчизняних публікаціях питання економічного прогнозування традиційно розглядається в контексті підвищення точності оцінювання майбутніх соціально-економічних процесів, розроблення економіко-математичних моделей та інтеграції якісних методів прогнозування з кількісними методами аналізу. Важливу роль у цьому аспекті відіграють дослідження, що зосереджують увагу на врахуванні структурних зрушень, технологічних змін та інституційних трансформацій у довгострокових оцінках розвитку економіки.

У сфері просторового планування значна частина наукових праць акцентує увагу на формуванні



інтегрованих моделей територіального розвитку, включаючи стратегічне планування міст, регіонів та сільських територій. У цих працях підкреслюється необхідність узгодження економічних, соціальних та екологічних складових розвитку, використання GIS-технологій для аналізу просторових взаємозв'язків та оцінювання ефектів від інфраструктурних проектів. Дослідники також звертають увагу на розроблення інструментів, що дозволяють спрогнозувати наслідки планувальних рішень на довгострокові перспективи, включно з демографічними, економічними та екологічними показниками.

Окремий напрям сучасних публікацій присвячено концепції смарт-спеціалізації, яка стала центральною у політиці регіонального розвитку Європейського Союзу. Наукові роботи останнього десятиліття аналізують теоретичні засади смарт-спеціалізації, механізми ідентифікації регіональних конкурентних переваг та роль інноваційних екосистем у формуванні пріоритетів розвитку. Дослідження також висвітлюють практичні кейси реалізації принципів смарт-спеціалізації в різних країнах та регіонах, що дозволяє оцінювати ефективність відповідних політик і адаптувати їх до національних умов.

Водночас окремі наукові праці намагаються поєднувати ці три напрямки, формуючи інтегративний підхід до прогнозування та просторового планування з урахуванням потенціалу смарт-спеціалізації. Проте такі дослідження, як правило, носять фрагментарний характер і зосереджуються або на теоретичних аспектах, або на прикладних моделях для окремих територій, без формування цілісної концептуальної рамки.

Зокрема, науковці відзначають труднощі у систематизації методів прогнозування, що здатні адекватно відображати взаємозалежності між економічними чинниками, технологічними трендами та просторовими характеристиками територій; також недостатньо уваги приділяється проблемам інтеграції економічних прогнозів у процеси просторового планування та регіональних стратегій розвитку.

Таким чином, аналіз останніх досліджень і публікацій підтверджує актуальність проблеми формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації. Незважаючи на наявний науковий доробок у суміжних областях, відсутня узгоджена концептуальна модель, яка б інтегрувала прогностичні підходи, принципи просторового планування й механізми смарт-спеціалізації в єдину систему наукового та управлінського використання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення теоретико-методологічних засад формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації, спрямованої на забезпечення узгодженості стратегічних рішень, інноваційних пріоритетів і територіальних особливостей розвитку в довгостроковій перспективі.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань:

уточнити сутність економічного прогнозування в системі просторового планування та регіонального розвитку;

визначити концептуальні принципи формування інтегрованої моделі прогнозування розвитку територій з урахуванням засад смарт-спеціалізації;

проаналізувати сучасні методи економічного прогнозування та обґрунтувати можливості їх адаптації до потреб просторового планування;

розкрити механізми інтеграції результатів прогнозування у стратегічні та планувальні документи розвитку територій;

сформувати структурно-логічну модель концепції економічного прогнозування просторового розвитку на засадах смарт-спеціалізації.

Реалізація зазначених завдань сприятиме формуванню цілісного наукового підходу до прогнозування розвитку територій, підвищенню обґрунтованості управлінських рішень та забезпеченню довгострокової конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне прогнозування в системі просторового планування та регіонального розвитку слід розглядати як науково обґрунтований процес визначення можливих і ймовірних траєкторій соціально-економічної динаміки територій з урахуванням їх ресурсного потенціалу, структурних особливостей, інституційного середовища та зовнішніх впливів. На відміну від загальноекономічного прогнозування, яке фокусується переважно на макропоказниках, у просторовому вимірі воно орієнтоване на врахування територіальної диференціації розвитку, міжрегіональних зв'язків і локальних конкурентних переваг.

Сутність економічного прогнозування в системі просторового планування полягає у формуванні аналітичної основи для прийняття стратегічних рішень щодо використання земельних, трудових, інфраструктурних, інноваційних та фінансових ресурсів території. Воно забезпечує узгодження економічних цілей із просторовими параметрами розвитку – розміщенням виробництва, транспортною доступністю, розвитком урбанізованих зон, функціональним зонуванням та екологічними обмеженнями.

У системі регіонального розвитку економічне прогнозування виконує декілька ключових функцій. По-перше, аналітичну – через оцінювання тенденцій, структурних зрушень і потенційних точок зростання регіональної економіки. По-друге, стратегічну – шляхом визначення довгострокових пріоритетів розвитку та можливих сценаріїв трансформації територій. По-третє, координаційну – забезпечуючи узгодженість між галузевими, просторовими та інституційними складовими регіональної політики.

Важливо підкреслити, що економічне прогнозування у просторовому контексті має враховувати багаторівневість управління – національний, регіональний і локальний рівні – та інтегрувати інтереси різних суб'єктів розвитку. Воно не обмежується кількісними оцінками показників валового регіонального продукту чи зайнятості, а передбачає аналіз інноваційного потенціалу, спеціалізації територій, демографічних тенденцій, інфраструктурних можливостей і ризиків зовнішнього середовища.

Таким чином, економічне прогнозування в системі просторового планування та регіонального розвитку є інструментом формування довгострокової моделі територіального розвитку, що поєднує економічні, соціальні та просторові аспекти. Його сутність полягає у забезпеченні науково обґрунтованої основи для розроблення адаптивних стратегій розвитку, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та збалансованості територій.

Формування інтегрованої моделі прогнозування розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації базується на низці концептуальних принципів, які забезпечують її цілісність, адаптивність та практичну

застосовність у системі просторового та регіонального планування.

Основні принципи можна систематизувати наступним чином:

1. Принцип системності.

Модель повинна розглядати територію як цілісну соціально-економічну систему, що включає економічні, соціальні, екологічні та просторові компоненти. Це забезпечує комплексну оцінку розвитку та дозволяє враховувати взаємозв'язки між різними рівнями та складовими території.

2. Принцип багаторівневості.

Прогнозування повинно здійснюватися з урахуванням національного, регіонального та локального рівнів управління, що дозволяє враховувати особливості кожного рівня та забезпечує координацію стратегічних рішень між різними суб'єктами розвитку.

3. Принцип адаптивності.

Модель має передбачати динамічне коригування прогнозних оцінок і стратегічних рішень у разі зміни зовнішніх та внутрішніх умов (економічних, технологічних, демографічних чи екологічних). Це забезпечує гнучкість та стійкість розвитку територій.

4. Принцип орієнтації на інноваційний розвиток і смарт-спеціалізацію.

Модель повинна інтегрувати аналіз інноваційного потенціалу територій та визначати пріоритетні напрями діяльності з урахуванням конкурентних переваг. Смарт-спеціалізація виступає механізмом концентрації ресурсів та стимулювання інноваційних екосистем.

5. Принцип інтеграції кількісних та якісних методів.

Ефективність моделі забезпечується поєднанням економіко-математичних та статистичних методів з експертними, сценарними та просторовими інструментами. Це дозволяє враховувати як об'єктивні економічні дані, так і суб'єктивні оцінки перспектив розвитку територій.

6. Принцип прогнозової орієнтації на довгострокову перспективу.

Модель має забезпечувати формування сценаріїв розвитку територій у довгостроковому горизонті, що дозволяє планувати інфраструктурні проекти, інвестиції та інноваційні ініціативи з урахуванням майбутніх тенденцій і ризиків.

7. Принцип інтеграції прогнозування з просторовим плануванням.

Прогнозні оцінки повинні безпосередньо трансформуватися у стратегічні та планувальні рішення: зонування територій, розміщення виробничих та соціальних об'єктів, планування інфраструктури, формування інноваційних кластерів.

8. Принцип моніторингу та зворотного зв'язку.

Модель передбачає постійний моніторинг показників розвитку та коригування прогнозів і стратегій на основі отриманих даних, що забезпечує адаптивність та підвищує ефективність управління територіями.

Використання цих принципів дозволяє створити інтегровану, гнучку і науково обґрунтовану модель прогнозування розвитку територій, яка забезпечує ефективне поєднання економічного аналізу, просторового планування та механізмів смарт-спеціалізації, орієнтованих на довгострокову конкурентоспроможність територій.

Сучасні методи економічного прогнозування характеризуються різноманітністю підходів, що охоплюють кількісні, якісні та комбіновані інструменти аналізу майбутнього розвитку економічних систем. Їх

застосування у сфері просторового планування потребує адаптації з урахуванням територіальної специфіки, багаторівневості управління та інтеграції економічних і просторових параметрів.

1. Економіко-математичні та статистичні методи.

До цієї групи належать екстраполяційні моделі, регресійний аналіз, моделі часових рядів, міжгалузеві баланси, економетричні та макроекономічні моделі. Їх перевагами є формалізованість, можливість кількісного вимірювання впливу факторів та обґрунтування альтернативних сценаріїв розвитку.

У контексті просторового планування такі методи можуть бути адаптовані шляхом:

використання регіоналізованих статистичних даних; включення просторових змінних (щільність населення, транспортна доступність, концентрація виробництва);

побудови моделей міжрегіональних взаємозв'язків і потоків ресурсів.

Однак їх ефективність залежить від якості статистичної бази та здатності враховувати структурні зміни в економіці територій.

2. Сценарні та варіантні методи.

Сценарне прогнозування дозволяє моделювати альтернативні траєкторії розвитку залежно від зміни зовнішніх і внутрішніх факторів. У сфері просторового планування цей підхід є особливо актуальним, оскільки враховує невизначеність макроекономічних умов, демографічних змін, інноваційних зрушень та екологічних ризиків.

Адаптація сценарного підходу передбачає:

формування просторово орієнтованих сценаріїв (урбанізаційний, інноваційний, ресурсний, демографічний);

інтеграцію економічних прогнозів з планувальними рішеннями щодо зонування територій;

використання експертних оцінок та методів стратегічного foresight.

3. Експертні та якісні методи.

Методи Делфі, стратегічні сесії, мозкові штурми, SWOT- та PEST-аналіз забезпечують врахування якісних характеристик розвитку, інституційних змін і поведінкових факторів. У просторовому плануванні вони дозволяють врахувати інтереси місцевих громад, бізнесу та органів влади.

Їх адаптація полягає у:

поєднанні з просторовими аналітичними інструментами;

використанні для визначення точок економічного зростання територій;

інтеграції в процес формування стратегій смарт-спеціалізації.

4. Інтегровані та цифрові методи.

Сучасний етап розвитку прогнозування характеризується використанням GIS-технологій, просторового моделювання, великих даних (Big Data) та систем підтримки прийняття рішень. Такі інструменти дозволяють поєднувати економічні прогнози з картографічним аналізом і візуалізацією територіальних диспропорцій.

Адаптація цих методів передбачає:

створення цифрових моделей територіального розвитку;

прогнозування інфраструктурних навантажень; аналіз просторової концентрації інноваційної активності.

Отже, сучасні методи економічного прогнозування формують широкий інструментарій, який може бути ефективно застосований у системі просторового

планування за умови їх комплексного використання. Ключовою умовою адаптації є інтеграція кількісних моделей із якісними підходами, врахування просторової специфіки територій та орієнтація на довгострокові стратегічні цілі розвитку. Саме така синергія забезпечує формування обґрунтованих управлінських рішень щодо збалансованого та конкурентоспроможного розвитку регіонів.

Інтеграція результатів економічного прогнозування у стратегічні та планувальні документи розвитку територій є ключовою умовою підвищення їх обґрунтованості, узгодженості та адаптивності. Такий процес передбачає трансформацію аналітичних прогнозних оцінок у конкретні стратегічні орієнтири, просторові рішення та інструменти реалізації політики розвитку.

1. Інституційно-нормативний механізм.

Першим елементом інтеграції є закріплення прогнозних показників у системі стратегічних документів – стратегій регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку, комплексних планів просторового розвитку територіальних громад.

Прогнозні розрахунки мають виступати вихідною базою для визначення:

- стратегічних цілей і пріоритетів;
- цільових індикаторів розвитку;
- очікуваних соціально-економічних результатів.

Це забезпечує відповідність стратегічних документів реальним ресурсним можливостям та довгостроковим тенденціям розвитку територій.

2. Структурно-логічний механізм.

Прогнозування повинно бути інтегроване у логіку формування стратегій через поетапний алгоритм: аналіз тенденцій → формування сценаріїв → вибір стратегічної альтернативи → визначення просторових параметрів реалізації.

У цьому контексті результати прогнозів стають основою для:

визначення функціонального зонування територій;

планування розміщення виробничої та соціальної інфраструктури;

формування пріоритетів інвестиційної політики.

Таким чином забезпечується зв'язок між економічними розрахунками та просторовими рішеннями.

3. Сценарно-варіантний механізм.

Інтеграція прогнозів у планувальні документи має здійснюватися на основі альтернативних сценаріїв розвитку. Кожен сценарій відображає різні варіанти економічної динаміки, демографічних змін, інноваційної активності та зовнішніх впливів.

Стратегічні документи повинні:

- містити декілька сценаріїв реалізації;
- визначати граничні параметри ризиків;
- передбачати механізми коригування цілей у разі зміни умов.

Такий підхід підвищує гнучкість і стійкість системи управління територіальним розвитком.

4. Фінансово-економічний механізм.

Прогнозні показники мають бути узгоджені з бюджетним плануванням та програмами фінансування. Інтеграція здійснюється через:

- середньострокове бюджетне прогнозування;
- оцінювання інвестиційної потреби;
- визначення економічної ефективності інфраструктурних проектів.

Це дозволяє узгодити стратегічні пріоритети з реальними фінансовими можливостями територій.

5. Інформаційно-аналітичний механізм.

Важливою складовою є створення систем моніторингу та зворотного зв'язку, які дозволяють співвідносити фактичні результати з прогнозними показниками. Це передбачає:

формування системи індикаторів оцінки розвитку; регулярне оновлення прогнозних моделей; використання цифрових платформ і GIS-технологій для просторового аналізу.

Такий механізм забезпечує адаптивність стратегічних документів та їх коригування відповідно до змін зовнішнього середовища.

Отже, інтеграція результатів економічного прогнозування у стратегічні та планувальні документи розвитку територій є комплексним процесом, що поєднує інституційні, аналітичні, фінансові та інформаційні механізми. Її ефективність визначається системністю підходу, узгодженістю між рівнями управління та здатністю враховувати просторові особливості й довгострокові тенденції соціально-економічного розвитку.

Структурно-логічна модель концепції економічного прогнозування просторового розвитку на засадах смарт-спеціалізації відображає взаємозв'язок між аналітичними, стратегічними та управлінськими компонентами формування довгострокової траєкторії розвитку територій. Вона ґрунтується на інтеграції економічних прогнозів, просторового аналізу та механізмів визначення інноваційних пріоритетів.

1. Концептуально-цільовий блок.

Містить:

визначення стратегічної мети просторового розвитку;

формування принципів смарт-спеціалізації (концентрація ресурсів, інноваційність, партнерство, підприємницьке відкриття);

окреслення довгострокових соціально-економічних орієнтирів території.

Цей блок задає нормативну та ціннісну основу прогнозування.

2. Аналітично-діагностичний блок.

Передбачає:

оцінювання ресурсного, інноваційного та інституційного потенціалу території;

аналіз галузевої структури економіки та просторових диспропорцій;

ідентифікацію конкурентних переваг і вузьких місць розвитку;

визначення спеціалізацій на основі підприємницького відкриття.

На цьому етапі формується база даних і здійснюється первинна оцінка тенденцій розвитку.

3. Прогностично-сценарний блок.

Включає:

побудову економетричних та структурних моделей розвитку;

формування альтернативних сценаріїв (інерційний, інноваційний, трансформаційний);

прогнозування просторової динаміки виробництва, зайнятості, інфраструктурного навантаження;

оцінювання ризиків і невизначеностей.

Сценарії інтегрують економічні показники з просторовими параметрами (зонування, інфраструктурні вузли, кластери).

4. Стратегічно-планувальний блок.

Передбачає:

вибір оптимального сценарію розвитку; трансформацію прогнозних показників у стратегічні цілі та індикатори;

визначення пріоритетів інвестицій і територіальних проєктів;
інтеграцію результатів прогнозування у документи просторового планування та регіональні стратегії.
Цей блок забезпечує практичну реалізацію прогнозних результатів.

5. Інституційно-ресурсний блок.

Охоплює:

визначення механізмів фінансового забезпечення;
формування партнерств (влада – бізнес – наука – громада);
створення систем управління реалізацією стратегій;
узгодження дій на різних рівнях управління.
Саме тут реалізується принцип багаторівневої координації.

6. Моніторингово-коригувальний блок.

Містить:

систему індикаторів оцінювання результатів;
регулярне оновлення прогнозних моделей;
механізми адаптивного коригування стратегії;
цифрові платформи аналітичної підтримки рішень.

Цей блок забезпечує динамічність та гнучкість концепції.

Логіка функціонування моделі. Модель функціонує як замкнений цикл:

діагностика → прогнозування → стратегічний вибір → реалізація → моніторинг → коригування → оновлена діагностика.

Інтегруючим елементом виступає принцип смарт-спеціалізації, який забезпечує фокусування ресурсів на тих видах економічної діяльності, що мають найбільший інноваційний і конкурентний потенціал у конкретному просторовому контексті.

Узагальнена характеристика моделі. Запропонована структурно-логічна модель:

поєднує економічне прогнозування з просторовим аналізом;
враховує інноваційні пріоритети територій;
забезпечує сценарну варіативність і адаптивність;
інтегрує стратегічне, фінансове та інституційне планування;
орієнтована на довгострокову конкурентоспроможність територій.

Таким чином, модель формує цілісну концептуальну основу для розроблення адаптивної системи економічного прогнозування просторового розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації, що відповідає сучасним викликам регіональної та муніципальної політики.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує актуальність формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації в умовах структурних змін економіки, зростання конкуренції між регіонами та підвищеної невизначеності. Визначено, що традиційні підходи до прогнозування не завжди враховують інноваційний характер розвитку та просторові особливості територій.

Уточнено сутність економічного прогнозування у системі просторового планування та регіонального розвитку як науково обґрунтованого процесу визначення можливих траєкторій розвитку територій із врахуванням ресурсного, інституційного та інноваційного потенціалу, просторової диференціації та міждіагностичних взаємозв'язків.

Проаналізовано сучасні методи економічного прогнозування, включаючи економіко-математичні, статистичні, сценарні, експертні та цифрові підходи, та обґрунтовано можливість їх адаптації до потреб просторового планування. Визначено, що інтеграція кількісних і якісних методів, поєднання прогнозування з просторовим аналізом та врахуванням принципів смарт-спеціалізації підвищує ефективність стратегічних рішень.

Розкрито механізми інтеграції результатів прогнозування у стратегічні та планувальні документи розвитку територій через інституційні, аналітичні, фінансові та інформаційно-аналітичні інструменти, що забезпечує узгодженість цілей, адаптивність стратегій і підвищення стійкості розвитку територій.

Запропоновано структурно-логічну модель концепції економічного прогнозування просторового розвитку на засадах смарт-спеціалізації, яка поєднує цільовий, аналітичний, прогностичний, стратегічно-планувальний, ресурсний та моніторингово-коригувальний блоки. Модель забезпечує інтеграцію економічного прогнозування з просторовим аналізом, визначенням інноваційних пріоритетів та адаптивним управлінням розвитком територій.

Використання запропонованої концепції дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень, забезпечити ефективне використання ресурсного потенціалу територій, стимулювати інноваційний розвиток та формувати довгострокову конкурентоспроможність регіонів.

Загалом, результати дослідження створюють наукову базу для подальшого розвитку інтегрованих методик економічного прогнозування просторового розвитку та впровадження принципів смарт-спеціалізації у регіональну та муніципальну політику.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові дослідження у сфері економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації можуть зосереджуватися на кількох ключових напрямках:

Поглиблення методологічних засад прогнозування. Важливим є розвиток інтегрованих підходів, що поєднують економіко-математичні моделі, сценарний аналіз, просторову аналітику та експертні методи. Це дозволить більш точно оцінювати взаємозв'язки між економічними, соціальними та просторовими чинниками розвитку територій та враховувати невизначеність і структурні зрушення в довгостроковій перспективі.

Розширення цифрових інструментів прогнозування. Перспективним напрямом є застосування великих даних (Big Data), штучного інтелекту та геоінформаційних систем (GIS) для моделювання розвитку територій. Це дає змогу інтегрувати прогнози з картографічними і просторовими даними, оцінювати ефекти інфраструктурних та інноваційних проєктів і підвищувати адаптивність управлінських рішень.

Удосконалення механізмів інтеграції прогнозів у стратегічні документи. Доцільно досліджувати методи трансформації прогнозних показників у цілі, індикатори та просторові рішення стратегій розвитку. Особливу увагу слід приділяти механізмам адаптивного коригування стратегій у разі зміни економічних, демографічних або технологічних умов.

Розвиток концепції смарт-спеціалізації в локальному та регіональному контексті. Перспективою є дослідження взаємозв'язку між прогнозними оцінками розвитку територій та визначенням конкурентних переваг, пріоритетів інноваційної діяльності та

інституційних потреб регіонів. Це дозволить розробляти більш ефективні стратегії концентрації ресурсів та стимулювання інноваційних екосистем.

Емпіричні дослідження та практичне застосування. Важливо реалізовувати кейс-стаді для різних типів територій та регіонів, оцінюючи ефективність інтеграції економічного прогнозування зі стратегічним плануванням. Такі дослідження сприятимуть перевірки теоретичних моделей на практиці та їх адаптації до конкретних умов розвитку.

Таким чином, перспективи подальших досліджень спрямовані на розвиток комплексних, інтегрованих і цифрово-орієнтованих методів прогнозування, що дозволять підвищити ефективність просторового планування та реалізацію стратегій смарт-спеціалізації для забезпечення сталого та конкурентоспроможного розвитку територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Кравченко М. С., Федюк Б. О. Корпоративне управління стратегічними комунікаціями та репутаційними ризиками на підприємствах малого та середнього бізнесу: Україна VS ЄС. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1 (48). С. 95-103. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).95-103](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).95-103)
2. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Журило І. В., Соколенко А. В. Стратегічний розвиток підприємств малого та середнього бізнесу в системі інноваційно-інтегрованих кластерних структур. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 1 (79). С. 77-85. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-77-85](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-77-85)
3. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Семенюк Л. Л., Хачатурян О. С. Євроінтеграційні підходи до екокультурної трансформації та інфраструктурного вдосконалення індустрії гостинності в концепції розвитку сервісної економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 2 (80). С. 118-134. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-2\(80\)-118-134](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-2(80)-118-134)
4. Гуцалюк О. М., Чудаєва І. Б., Ус Г. О., Іляшенко А. Х. Цифрові трансформації інноваційно-інформаційного розвитку національної економіки в забезпеченні захисту стратегічних інтересів України. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2025. № 1 (33). С. 6-18. [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-1\(33\)-001](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-1(33)-001)
5. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Чудаєва І. Б., Захарченко О. В. Резильєнтність стратегічного розвитку національної економіки в умовах забезпечення інтересів України та цифрових модифікацій інноваційно-інформаційних інструментів впливу. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. Вип. 9 (49). С. 668-682. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-668-682](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-668-682)
6. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Чудаєва І. Б., Ус Г. О. Трансформаційні процеси в стратегуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки в координатах інформаційних змін та захисту інтересів держави. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2025. Т. 26. Вип. 75 (2). С. 141-153. [https://doi.org/10.24025/2306-4420.75\(2\).2025.338600](https://doi.org/10.24025/2306-4420.75(2).2025.338600)
7. Бондар Ю. А., Єрошкін К. А. Теоретичні аспекти управління фінансовою діяльністю підприємства. *Причорноморські наукові студії*. 2020. Вип. 55. С. 83-87. <https://doi.org/10.32843/bses.55-13>
8. Сухорольський П. М., Сухорольська І. Ю. Основні етапи розвитку футурології та її завдання в умовах сучасного світу. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21. № 3. С. 116-123.
9. Шапуров О. О. Сучасні інновації: форсайт-дослідження та екофутурологія. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2016. Вип. 20. Ч. 2. С. 118-120.
10. Шергін С. О. Футурологія у галузі глобалістики і міжнародних відносин. *Зовнішні справи*. 2021. Т. 31. № 1-2. С. 35-41. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2021-1-2-3>

Надійшла до редакції 16.02.2026 р.

Прийнята до друку 31.03.2026 р.

Опублікована 29.05.2026 р.

REFERENCES

1. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Kravchenko, M. S., & Fedyuk, B. O. (2025). Corporate management of strategic communications and reputational risks in small and medium-sized businesses: Ukraine VS EU. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1(48), 95-103. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).95-103](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).95-103) [in Ukrainian].
2. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Zhurylo, I. V., & Sokolenko, A. V. (2025). Strategic development of small and medium-sized businesses in the system of innovative and integrated cluster structures. *Economic Bulletin of Donbas*, 1(79), 77-85. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-77-85](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-77-85) [in Ukrainian].
3. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Semenyuk, L. L., & Khachatryan, O. S. (2025). European integration approaches to eco-cultural transformation and infrastructure improvement of the hospitality industry in the concept of service economy development. *Economic Bulletin of Donbas*, 2(80), 118-134. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-2\(80\)-118-134](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-2(80)-118-134) [in Ukrainian].
4. Hutsaliuk, O. M., Chudayeva, I. B., Us, G. O., & Pyashenko, A. Kh. (2025). Digital transformations of innovative and informational development of the national economy in ensuring the protection of strategic interests of Ukraine. *Bulletin of the Eastern European University of Economics and Management*, 1(33), 6-18. [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-1\(33\)-001](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-1(33)-001) [in Ukrainian].
5. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Chudaeva, I. B., & Zakharchenko, O. V. (2025). Resilience of strategic development of the national economy in the context of ensuring the interests of Ukraine and digital modifications of innovative and informational instruments of influence. *Scientific innovations and advanced technologies*, 9(49), 668-682. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-668-682](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-668-682) [in Ukrainian].
6. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Chudaeva, I. B., & Us, G. O. (2025). Transformational processes in strategizing the innovative and investment potential of the national economy in the coordinates of information changes and protection of the interests of the state. *Collection of scientific papers of Cherkasy State Technological University. Series: Economic Sciences*, 26(75(2)), 141-153. [https://doi.org/10.24025/2306-4420.75\(2\).2025.338600](https://doi.org/10.24025/2306-4420.75(2).2025.338600) [in Ukrainian].

7. Bondar, Iu. A., & Eroshkin, K. A. (2020). Theoretical aspects of managing the financial activities of an enterprise. *Black Sea Scientific Studies*, 55, 83–87. <https://doi.org/10.32843/bses.55-13> [in Ukrainian].
8. Sukhorolsky, P. M., & Sukhorolska, I. Yu. (2018). The main stages of the development of futurology and its tasks in the conditions of the modern world. *Scientific and theoretical almanac "Edges"*, 21(3), 116–123 [in Ukrainian].
9. Shapurov, O. O. (2016). Modern innovations: foresight research and ecofuturology. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series*, 20(2), 118–120 [in Ukrainian].
10. Shergin, S. O. (2021). Futurology in the field of global studies and international relations. *Foreign Affairs*, 31(1-2), 35–41. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2021-1-2-3> [in Ukrainian].

Received: 16.02.2026

Accepted: 31.03.2026

Published: 29.05.2026

Остапенко В. В. Формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації

У роботі обгрунтовано теоретико-методологічні засади формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації. Доведено, що в умовах структурних трансформацій економіки, посилення міжрегіональної конкуренції та зростання невизначеності традиційні підходи до прогнозування потребують модернізації з урахуванням інноваційної спрямованості розвитку та просторової диференціації потенціалів територій.

Розкрито зміст концепції економічного прогнозування у контексті інтеграції стратегічного, просторового та інноваційного підходів. Визначено, що ключовими принципами такої концепції є системність, багаторівневість, адаптивність, узгодженість із стратегічними цілями розвитку та орієнтація на використання внутрішнього потенціалу територій. Особливу увагу приділено ролі смарт-спеціалізації як інструменту ідентифікації конкурентних переваг, формування інноваційних пріоритетів і забезпечення структурної модернізації регіональної економіки.

Запропоновано підхід до поєднання економіко-математичного моделювання, сценарного аналізу, просторової аналітики та експертних методів у процесі прогнозування довгострокового розвитку територій. Обгрунтовано необхідність інтеграції результатів прогнозування у документи просторового планування та регіональні стратегії розвитку з метою підвищення їхньої результативності та адаптивності.

Зроблено висновок, що формування концепції економічного прогнозування просторового розвитку на засадах смарт-спеціалізації сприятиме підвищенню обгрунтованості управлінських рішень, ефективному використанню ресурсного потенціалу територій та забезпеченню їх довгострокової конкурентоспроможності в умовах глобальних викликів.

Ключові слова: економічне прогнозування, просторове планування, розвиток територій, смарт-спеціалізація, регіональна економіка, стратегічне управління, інноваційний розвиток, сценарний аналіз.

Ostapenko V. Formation of the concept of economic forecasting of spatial planning and development of territories based on smart specialization

The article substantiates the theoretical and methodological foundations for developing a concept of economic forecasting for spatial planning and territorial development based on smart specialization principles. It is argued that in the context of structural economic transformations, increasing interregional competition, and growing uncertainty, traditional forecasting approaches require modernization with due regard to innovation-oriented development and the spatial differentiation of territorial potential.

The content of the concept of economic forecasting is revealed through the integration of strategic, spatial, and innovation-based approaches. It is determined that the key principles of such a concept include systemic coherence, multilevel governance, adaptability, alignment with strategic development goals, and orientation toward the effective use of endogenous territorial potential. Particular attention is paid to the role of smart specialization as a tool for identifying competitive advantages, shaping innovation priorities, and ensuring the structural modernization of regional economies.

An approach combining economic and mathematical modeling, scenario analysis, spatial analytics, and expert methods in the process of long-term territorial development forecasting is proposed. The necessity of integrating forecasting results into spatial planning documents and regional development strategies in order to enhance their effectiveness and adaptability is substantiated.

It is concluded that the formation of a concept of economic forecasting for spatial development based on smart specialization will contribute to improving the validity of managerial decision-making, ensuring the efficient use of territorial resources, and strengthening long-term competitiveness in the face of global challenges.

Keywords: economic forecasting, spatial planning, territorial development, smart specialization, regional economy, strategic management, innovation development, scenario analysis.

Формат цитування:

Остапенко В. В. Формування концепції економічного прогнозування просторового планування та розвитку територій на засадах смарт-спеціалізації. *Вісник економічної науки України*. 2026. № 1 (50). С. 65–71. [https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1\(50\).65-71](https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1(50).65-71)

Ostapenko, V. (2026). Formation of the concept of economic forecasting of spatial planning and development of territories based on smart specialization. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(50), 65–71. [https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1\(50\).65-71](https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1(50).65-71)